

Ebben a munkában szeretném kritikusan bemutatni a 80-as évek magyar alternatív mozgalmait, különös tekintettel a környezetvédő és békemozgalmakra. A későbbiekben látni fogjuk, hogy ezek a mozgalmak sok ponton érintkeznek, hatással vannak egymásra, vitatkoznak, szövetkeznek és szétválnak. A környezetvédelem ügye és a béke kérdése egyetlen alternatívnak nevezett csoportot sem hagy hidegen, ezért a téma áttekinthetetlennek tűnik, még a közéleti események iránt érdeklődők számára is.

Ezért ebben az írásban elsősorban a meghatározó csoportokat és ezek ideológiáját mutatom be részletesen. A többi csoportot és az alternatívnak nevezett, de valójában nem alternatív pártokat, társaságokat csak a témához feltétlenül szükséges mértékben említem meg pl: MDF, FIDESZ, ITDK, UDSZ, MISZOT, DEMISZ stb.

Az áttekinthetőség érdekében először szükségesnek tartom röviden bemutatni a külföldi és hazai előzményeket. Ez hazánkban elsősorban az 1948. előtti békemozgalmat, illetve történetét jelenti, hiszen 1948. után a rövid életű 1956-os kezdeményezéseket és a "Beat" klubmozgalmat kivéve nem létezett alternatív mozgalom a 80-as évek kezdetéig.

Ebben a részben szeretném megemlíteni a hazánkban is ható, a magyar békemozgalommal kapcsolatot tartó Nyugat-európai békemozgalmakat, illetve ezek szervezeteit. A magyar kapcsolódási pontokat az egyes csoportok részletes tárgyalásánál fogom említeni.

3. A VE-GA Békeközösségi Centrum

1978-ban költözött Szentesre az a két ember, kiknek tevékenysége a VE-GA Békeközösségi Centrum létrejöttét eredményezte. Érkezésükkor fiatal házaspár és lelkes KISZ aktivisták voltak, ezért azonnal részt vállaltak vállalkozások és a város KISZ életének alakításában. A férj - Korom Pál - sokoldalú sporttevékenysége / karate, joga, futás / és a kisvárosban gyorsan terjedő "hírük" rövid idő alatt több tucat tizenévest gyűjtött köréjük. Ezt a csiládias társaságot a házaspár igyekezett önálló politikai tevékenységre orientálni, természetesen a KISZ-ben.

Rövidesen létrejött egy több mint száz fős csoport, mely a KISZ X-ik kongresszusa előtt megjelent "kongresszusi levél" hatására elhatározta, hogy összegyűjti és értékeli a város IX. és X. kongresszus közötti KISZ életének tapasztalatait. Az elkészült tanulmány a KISZ KB - ig bezárólag komoly feltűnést keltett.

A csoport tagjai a tapasztalatok alapján a KISZ problémáit a következőkben látták:

- A fiatalok tömegei fokozódó ütemben távolodnak el a KISZ-től és passzivitásuk jelentősen növekszik.
- Ezzel párhuzamosan folyamatosan leépülnek, megszűnnek a KISZ közösségei, egyre növekszik a közösségiség hiánya az alapszervezetekben.

A csoport tagjai a fiatalok passzivitása "kiürülése" mögött a "védekező jellegű közöny" problémáját vélték felfedezni, ez a mai VE-GA-ban is alap kategória.

Ez a "védekező jellegű közöny" elsősorban a felnőtttrangúság hiányában és az önállótlanágban nyilvánul meg. Lényegi alapjaként két tényezőt mutattak ki:

- Az irányítás direkt voltát a társadalom egészében és a fiatalsággal szembeni - elsősorban politikai természetű - bizalmatlanságot.

1983. tavaszáig a hagyományos KISZ élet fellendítését tűzték ki célként pl: a KISZ életre nevelés javítása, a közösségiség kialakítása, az önállóság kialakítása, a politizálási igény kialakítása stb. Ezt a célt nem sikerült elérniük, de ekkor már az általános külpolitikai témák helyett a hangsúly a politikai képzésben a háború és a béke kérdésére helyeződött át.

1983. tavaszán már elsődleges problémaként azt határozták meg, hogy " a társadalmi oktatás-nevelési és szocializációs folyamatok egésze már szinte automatikusan termeli az érdektelenséget és a közönyt". Ebből következően megállapították, hogy " a fiatalság nem önálló, nem demokratikus, hanem közönyös és sok lehetősége sincs a felnőtté válásra". A jelenség lényegi okaként ekkor már a megfelelő ideológiai alap hiányát határozták meg. Ezek alapján ekkor vált alapvető céllá a tömeges, "védekező jellegű közöny" elleni harc, valamint annak lényegi feltételeként a marxista-leninista ideológia minimálisan szükséges megújítása. Ennek érdekében szükségesnek tűnt a megfelelő közösség fejlesztési módszerek kidolgozása is. Ezek a célok majd lényegi alapját képezik a megalakuló VÉGA Béke - klubnak, később a VE-GA Békeközösségi Centrumnak is.

1983. februárjától a csoport ellentétbe került a városi KISZ vezetésével. Ennek okai a következők voltak:

- Megkezdődött a KISZ visszarendeződése
- Korom Pál ideológiai tevékenysége
- a DIALÓGUS körül fokozatosan kialakult helyzet.

Megkezdődött az "elleneséges ideológiák" elleni harc, mely során a városi KISZ bizottság, az iskolák és a munkahelyek folyamatos nyomást gyakoroltak a csoport tagjaira. 1983. nyarára a csoport kényszerült a KISZ-ből és ez a tény szükségessé tette a következőket:

- tudományos igényű "békeideológia" kidolgozása
- a békemunka fokozása és terjesztése
- mindezek alapján egy olyan autonóm közösség létrehozása, melynek cél és feladatrendszerének homlokterében már első sorban a békemunka áll
- ezt a csoportot illeszteni kell a társadalmi hierarchiába, mert ellenkező esetben fölszámolják.

Ezeket a feladatokat a csoport tagjai megoldották, de a folyamatos problémák miatt a létszám a kezdeti 120-140. főről 25-39-re olvadt, majd májusra ismét 60 főre növekedett. A fenti célkitűzések megvalósítása négy fő területen indult meg :

- Elméleti előkészítés, mely során létrejött a "Korunk lényegi kérdései" sorozat három tanulmánya.
- 1983. szeptemberétől a szervezeti hierarchiába való beillesztés előkészítése / végül a HNF "vállalta fel" az új csoportot, de a klub belép a VÉGA Sci-fi Klubhálózatba , ami új témát is ad számukra /.

- 1984. márciusától a közösségfejlesztési módszertani előkészítés és a szervezők körének kialakítása.
- 1984. májusától a klub alakítás közvetlen politikai és gyakorlati előkészítése / elkészül a program, megállapodás születik a helyi Művelődési Házzal a helyiségekről stb/.

1984. szeptember 26-án megalakul a VÉGA Békeklub és rövidesen több konfliktusa támad:

- A VÉGA társaság vezetősége nem nézi jó szemmel a szentesi csoport politikai tevékenységét. Ők egy csak Sci-fi hálózatot képzeltek el és ebbe az elképzelésbe nem tudták beleilleszteni a békeklubot. Részben ezért, részben a magas tagdíj miatt a szentesi klub megváltoztatja nevének írásmódját a név miatt kialakult vita hatására és a VE-GA Űrprogramot választja névadójának, az eddigi VÉGA csillagkép helyett. A nézeteltérések hatására a szentesi klub nem lép be a Sci-fi társaságba.
- Eközben szoros kapcsolatokat építettek ki az OBT-vel, a Szovjet Tudomány és Kultúra Házával és Szentes Város több KISZ alapszervezetével. Több városban és községben tartottak előadást a béke kérdéséről pl: Szeged, Tata, Hódmezővásárhely, Mindszent, Gádosz stb. Miközben a városon kívül sikeres a klub, a helyi ellentétek folyamatosan kiújulnak. Ez az ellentét jól követhető a klub vezetőjének, Koromné Seri Anikónak kettős értékelésében is:
 - a. Munkahelyén lusta, hanyag, kiemelkedően kevés fizetést kap, évek óta nem lehet párttag stb.
 - b. Eközben KISZ szervezőtitkár, OBT tag, HNF Békebizottsági tag, KISZ KB dicsérő oklevelet kap stb.

A konfliktusok hatására a 120 fő feletti tagság 1985. márciusára 20-40 főre csökkent. Ekkor szinte hihetetlen változás állt be a város lakóinak viselkedésében. A klubra nehezedő nyomás, mely folyamatossá vált, a város vezetőinek közismert ellenszenve és a klub vezetőit ért folyamatos retorziók szimpátiát ébresztettek az emberekben a klub iránt. Azok a szülők, akik eddig tiltották gyerekeiket a "gyanús" csoporttól, azok most elküldik őket a klub programjaira, sőt többen anyagilag is támogatják az ügyet. A taglétszám egyetlen hónap alatt 40-ről 200 fölé emelkedett. Májusra a VE-GA mozgósító ereje több száz fő volt és ennek hatására május 6-án a klubvezető - mint HNF Békebizottsági titkár, mert a klubot továbbra sem ismerik el - "fegyverszünetet" kötött a városi KISZ titkárral. Ez a semleges állapot 1986. nyaráig tartott, majd fokozatosan együttműködéssé alakult.

A viszonylagos nyugalmat a klub széleskörű kapcsolatok kialakítására használta fel. Kapcsolatba került a jelentősebb békeklubokkal, különböző egyetemi szakkollégiumokkal, a "fejlődéstanulmányok" szerkesztőivel pl: Mészlivetz Ferencsel, Simon Róbert professzorral és Márton Imre professzorral, az OBT IBB-vel, a KISZ Csongrád Megyei bizottságával és több megyei középiskolával.

1985. október végére elkészült a közösségfejlődés szakaszait megkülönböztető séma, mely szerint három ilyen szakasz létezik:

- Családpótló / csecsemőrangú / közösség. Az egyének legfőbb igénye a TÖRŐDÉS, jellemzőjük az önmagában létezés.

- Gyakorlatias / kamaszkorú / közösség, amely lehet elvi, vagy tevékenység alapú. A tagok alapvető igénye az értelmes cselekvés. Jellemző állapotuk az az önmagukért való létezés, tehát érdek alapon lehetőség nyílik a valódi közösségiség kifejlődésére.
- Önfejlődő közösség, ami autonóm jellegű, alapigénye a cselekvés és a politikai mozgástér. Egyéni jellemzője, hogy a tagok másokért is levők / felnőtttrangú egyén és közösség/.

Miközben a VE-GA országos szintű kapcsolatokat épít ki, fokozatos konfliktusok alakulnak ki az OBT-vel és a KISZ KB KSZT-vel, ill. a KB-val. Ennek oka, hogy a VE-GA több "ellenzéki" csoporttal kapcsolatba került és így hasonló megítélés alá esett. Ezek a félreértések csak 1986. februárjára tisztázódtak megnyugtatóan.

Ezalatt 1985. őszén a VE-GA fokozatosan átalakult. Az eddig egységes klub több - tevékenység szerint elkülönülő csoportra bomlott szét. 1986. nyarára már olyan autonóm, politikai karakterű, Béke, KISZ és helyi jellegű mozgalmi alakulattá vált, amelynek 12. helyi és 6. vidéki csoportja volt. Mindezek ellenére a klub utánpótlása - a helyi konfliktusok hatására - a középiskolákban és az általános iskolákban egyaránt évekre megszűnt.

1986. nyarára gyakorlatilag elkészült a VE-GA Rock-csoportjának produkciója, az "Első előadás" című Béke - Rock-játék, mely ettől fogva napjainkig a klub egyik állandó programja és vitathatatlanul a legismertebb, legnépszerűbb vállalkozása.

A KISZ XI-ik konferenciáján meghívottként részt vesz a VE-GA képviselője, Korom Pál. Meglepve tapasztalja - több KISZ vezetővel együtt - hogy a jelenlévők többsége azt sem tudja, miért gyűltek össze. A kongresszus "kiszavazza" a határozatból az "öntevékeny" szót, ami a reform leglényegesebb eleme. Ez a jellemző mozzanat azt mutatta, hogy a KISZ nem rendelkezik elég tapasztalattal az öntevékeny csoportok kialakításában és a többség nem is akar új ismereteket szerezni ezügyben.

A VE-GA 8 fős vezetői csoportja 1987. áprilisában kidolgozta a további munka feltételeit / országos és helyi feltételek / és tökéletesítette közösségfejlesztési szisztémáját, különös tekintettel a "regenerációs" elméletre. A csoport rendszerbe foglalta az ifjúsági békemunka fejlesztésére vonatkozó elképzeléseit is. / Ez utóbbit Korom Pál - az IBB által szervezett találkozón - április 14-én Budapesten előadta. E téma részletes kidolgozására az OBT hat hónapos ösztöndíjat ajánlott fel neki.

1987. nyarára tehát ismét sikereket könyvelhetett el a VE-GA. Helyi viszonylatban azonban a KISZ és a párt óvatossága támogatásával sem sikerült visszaszerezni az elvesztett pozícióikat, sőt az utánpótlás megszűnése miatt több területen is visszaszorult. A meglévő 25-30 fős politikailag és elméletileg képzett mag számára létkérdéssé, vált egy áttörő erejű kezdeményezés. Erre adott kitűnő lehetőséget a KISZ KB KSZT ajánlata, melynek hatására a VE-GA bekapcsolódott a politikai nevelés új gyakorlatának kialakításába, mint egyenrangú, békemozgalmi partner.

Az 1988-as év új sikereket hozott a VE-GA számára. A klub vezetői - Korom Pál és felesége - március 15-én "kiemelkedő közösségi munkájukért" megkapták az Állami Ifjúsági Díjat. Április 6-10 között a fóti gyermekfvárosban film készült a klubról TÖRŐDÉS címmel. 1988-ban a klub tagjai tartották a csongrád-megyei középiskolások KISZ vezetőképző táborát. Aktívan részt vettek az OBT és a KISZ KB nyári táborain stb.

1988 azonban új kihívást is jelentett a klubnak. A reformfolyamatok hatására megpezsdült politikai életben sorra jelentek meg az új csoportok, társaságok. A tagokban felmerült, hogy nem kellene e társaságot alapítani, hiszen ez a forma lehetőséget ad a politikai megjelenésre és a szervezeti formának több előnye is van. A klub tagjai egységesen elvetették a társasági formát és úgy döntöttek, hogy a klub csatlakozzon inkább a meglévő szervezetekhez és azok fórumait használja fel. A VE-GA négy fórumon jelent meg közvetlenül:

- részt vesz a Reform Közösségi Hálózat munkájában,
- a KISZ KB KSZT-n keresztül csatlakozott az új KISZ-hez,
- jelenleg folyamatban van felvételi kérelme a MISZOT-ba,
- részt kíván venni az OBT utódjának a Békeszövetségnek munkájában és tagjain keresztül részt vesz a 4-6-0 csoport által kezdeményezett Békeegyesület /MBT/ munkájában.